

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ОСВІТА У ХХІ СТОЛІТТІ: ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Випуск 1

*Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
“Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті:
інтеграція, творчість, інновації”
м. Київ, МАУП, 22 травня 2009 р.*

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Редакційна колегія:

Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — головний редактор

Туриніна О. Л., канд. психол. наук, проф. — відповідальний редактор

Видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”

Освіта у ХХІ столітті: шляхи розвитку / МАУП. — К.: ДП «Видавничий
О-72 дім «Персонал», 2010 —

Вип. 1 : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ столітті: інтеграція, творчість, інновації”, м. Київ, МАУП, 22 трав. 2009 р. / редкол. : М. Ф. Головатий (голов. ред.), О. Л. Туриніна (відп. ред.). — 244 с. : іл. — Бібліогр. в кінці ст.

У збірнику подано статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Ціннісні пріоритети освіти у ХХІ ст.: інтеграція, творчість, інновації”, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — розвитку освіти в Україні. Статті охоплюють широкий діапазон наукових досліджень українських учених.

Для науковців, освітян, державних службовців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком української освіти.

ББК 74.04(4УКР)я43

ЗМІСТ

Болотська О. А. Сучасні аспекти формування жінки-лідера	5	Мартинovich Н. С. Развитие творческого потенциала личности преподавателя в условиях интегративных процессов в образовании	81
Якібчук М. І. Роль профспілок у розбудові української національної освіти у ХХ ст.	9	Листопад О. В. Авторські школи як засіб запровадження освітніх інновацій	84
Сурмин Ю. П. Революція в освіті: сутність, проблеми реалізації та наслідки	15	Артёмцев О. В. Мобільність в освіті Європейського Союзу: пошуки, перспективи, проблеми	88
Головатий М. Ф. Українська освіта в умовах соціальних трансформацій: проблема вибору моделі і векторів розвитку	31	Касьянова С. П. Системність пріоритетів національної освіти перед викликами глобалізації	94
Баєва О. В. Детермінанти конкурентоспроможності вищих навчальних закладів недержавної форми власності в умовах системної кризи	35	Соколовська К. М. Роль українознавчих дисциплін у підготовці нової генерації управлінців	99
Чернуха Н. М., Чернуха Г. С. Виховання толерантності в процесі підготовки фахівців у сучасних соціокультурних умовах	39	Домбровська Л. Ф. Модернізаційні процеси в галузі вищої освіти — важливий чинник державотворення в Україні (з досвіду викладання історичних дисциплін)	102
Міхатуліна О. М. Інноваційні форми навчання в системі вищої юридичної освіти	43	Львовичкіна А. М. Інноваційні методи викладання дисциплін екологічного циклу	105
Беспала Н. О. Освіта і система оподаткування в Україні ...	48	Романовська Л. І. Організація культурного дозвілля школярів як пріоритетний напрям роботи дитячих громадських об'єднань	112
Лазоренко Л. В. Способи підвищення ефективності викладання бізнес-дисциплін	56	Мазур Т. С. Використання модульного середовища під час вивчення англійської мови у ВНЗ	118
Науменко Т. Умови і напрями інформатизації дошкільної освіти	62	Виноградна В. О. Стереотипи мовної поведінки сучасної молоді	120
Руденко Л. С. Проблема впливу соціокультурного середовища на процес становлення особистості в українській педагогічній спадщині	66	Роменкова О. П., Чернуха Г. С. Формування соціокультурної компетенції учнівської молоді	123
Сніцар І. В. Удосконалення змісту навчального матеріалу з англійської мови	69	Глушко Л. О. Гендерна ідентичність школярів	126
Домніч В. Г. Інтеграційна реформа вищої освіти у європейському просторі	71	Кругляк М. С. Особливості виховної роботи в сучасних соціокультурних умовах	132
Найдьонов І. М. Інтерактивне навчання в системі підготовки менеджера	77	Пантюхін В. О., Чернуха Г. С. Стандартизація та перспективи розвитку вищої освіти в Україні	136

СИСТЕМНІСТЬ ПРІОРИТЕТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Освіта у XXI столітті: шляхи розвитку, вип. 1, 2010, 94–98

Кожна держава на початку XXI ст. зіткнулася з новими критеріями розвитку, що пов'язані з глобальними процесами у світі. На перший погляд, зрозуміле прагнення до споживання інформації — використання технологічних досягнень витворило потужне явище впливу на долі народів. Україна фактом свого існування має відношення до багатьох процесів чи в статусі учасника, чи суб'єкта впливу. Питання тільки у мірі прояву цього відношення, що визначається реальною мотивацією, а не складеною на підставі штучних факторів. Мотивація, зрозуміло, виникає всередині суб'єкта і впливає на вчинки та дії, що мають зовнішній прояв. Якщо взяти за приклад окрему людину, то пояснити всі причини та фактори впливу на мотивацію буде достатньо важко. На рівні цілої держави слід враховувати історичні, культурні, політичні, географічні, етнокультурні та багато інших важливих факторів, що впливають на активізацію того чи іншого напрямку розвитку. Серед усіх сфер сучасного життя чи не найважливішими стають ті, в яких постійно зростає роль людського інтелекту. Питанням дослідження сьогодення та перспектив розвитку інтелектуальних реалій присвячені праці таких науковців, як Ф. М. Рудич, М. Ф. Головатий, В. Г. Кремень, Ю. М. Пахомов, Г. В. Щокін, Ю. В. Павленко, В. П. Семиноженко. Більшість вчених звертають увагу на необхідність саме враху-

вання комплексу факторів. “Основним фактором розвитку, — вважає Семиноженко, — стають відкриті комплексні технології, що використовуються як у соціальних, так і в економічних галузях, виступаючи визначальними складовими елементами комплексної гуманітарної економіки. Формування нової економічної стратегії нашої країни має відбуватися на новому пріоритетному рівні — орієнтуватися не тільки на національні умови, а й на глобальний контекст” [17]. У таких комплексних технологіях отримання інформації, її обробка і використання є незаперечною частиною, тож сучасні технології безпосередньо пов'язані з освітою. Якщо раніше економіка мала чітко визначені внутрішні критерії розвитку, то стрімкий розвиток інформаційних технологій змістив акцент на участь людини, її уміння, навички, рівень професійної підготовки. Однак, тут виникає питання: в який спосіб орієнтуватися на глобальний контекст, якщо досягнення цього контексту носять переважно наднаціональний характер, а в наближенні долають кордони між країнами, змінюють економіку країни і впливають на найголовніше — людину як частину соціуму. Очевидно, що українське суспільство мусить переглядати систему пріоритетів, інакше перетвориться на постійного виробника продуктивних сил для інших держав. А це цілий комплекс питань, варіантів відповідей на які в історії України не

бракує. Візьмімо хоча б погляди на суспільство І. Мазепи, Б. Хмельницького, М. Драгоманова, І. Франка, Д. Донцова. Не всі вони відзначаються одностайністю, послідовністю викладу, але пов'язані прагненням змінити на краще життя в Україні. Усі вони звертають увагу на підтримку національної ідеї, на пріоритети національного розвитку. В кожного з них є власний погляд на освічену, як називав Д. Донцов, “вищу частину суспільства” [4]. Розуміючи умовність вищості, слід погодитися, що йдеться про освіту. Якщо в умовах індустріального суспільства інформація була переважно частиною надбудови і впливала на прийняття рішень, то в глобалізованому світі інформація сама стає товаром. Тож орієнтуватися на структурні й пріоритетні складові попередніх суспільних формацій у масштабах країни стає доволі проблематично. Країна не тільки теоретично опиняється поза домінуючими напрямками розвитку, а й втрачає власні цінності. На думку В. Г. Кременя, використання у світі науково-інформаційної технології приводить до того, що “розвиток людини, особистості, як ніколи раніше, стає показником, виміром прогресу будь-якої країни.... цей розвиток індивідуальності стає головним важелем подальшого поступу країни” [11].

Попри велику кількість ухвалених документів у галузі освіти, показники прогресу в Україні виглядають достатньо скромно. Звичайно, задекларування участі країни у Болонському процесі торкнулося кожного громадянина. Але чи отримано відповіді на засадничі питання, наприклад, де Україна знайде себе в європейській системі, в якій якості, чи принесе це справжню користь державі та її громадянам, і якій саме з держав, якими мають бути результати — можливість для українців працювати і вчитися за кордоном, застосовувати в Україні здобуті знання, впливати на якість власного життя, бути залежним від створених іншими цінностей?

Насправді ж бо кредитно-модульна система, що активно запроваджувалася в системі вищої освіти нашої країни, є однією зі складових європейського освітнього простору і являє собою певний інструмент визначення еквівалентності. Тобто, зводити її до самодостатньої системи підготовки кадрів певним чином виглядає недалекоглядним. Якою б не була система освіти будь-якої країни, знайти еквіваленти показників її виміру набагато простіше, але для цього потрібно мати систему. До того ж показники звертають на себе увагу ззовні, коли мають широку площину застосування в межах країни.

Якщо ж звернути увагу на ідею двоступеневості системи української вищої освіти: бакалавр, магістр, то поза увагою вже можуть залишитися ті види людської діяльності, які існують у межах технологічних мереж з постійними алгоритмами. Тож, чи варто говорити, що освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста в Україні вичерпав себе. Можливо, у гонитві за зовнішніми ознаками освітніх систем європейських країн, не враховано сутнісні характеристики процесів, історію, національні, культурні та регіональні особливості.

Запровадження незалежного тестування після завершення повної загальної середньої освіти, з одного боку, є ознакою створення саме незалежної системи оцінювання знань. Але переважно йдеться про нинішніх випускників та кілька наступних поколінь. Гасло боротьби з корупцією в освіті набуло додаткового змісту: хто може ввіймати за руку всіх учителів, які начебто для підготовки до складання тестів проводимуть додаткові репетиторські заняття з кількісно невизначеною частиною випускників? А ті, хто відмовиться від таких занять, знижують власні шанси на успішний результат? Можливо, потребує додаткової уваги ситуація, пов'язана з соціальним статусом учителя, питанням оплати праці? Посилення

систем спостереження за проведенням тестування, фіксації порушень заводять у тінь і низку питань щодо змісту тестових завдань, коли учень мусить вдаватися до вгадування чи механічного відтворення інформації. Існують й інші питання, що можуть набути проблемного характеру найближчим часом. Одне з яких: у який спосіб можна вирівняти шанси здобуття освіти між випускником загальноосвітньої школи та людиною, яка пропрацювала п'ять-шість років і вже потім вирішила здобути вищу освіту. Спадає на думку прагнення розділити ці покоління на підставі навчальної програми повної загальної середньої освіти, яка, до того ж, зазнала змін протягом останніх років. Навіть отримання високої кількості балів за результатами незалежного тестування не дає великих шансів дитині поза межами України, адже загальноосвітня школа в кожній країні внутрішньоорієнтована — переважно пов'язана з історичними, культурними, національними традиціями. Вважаємо, що використання більш тривалого періоду переходу до системи незалежного тестування дало б можливість закласти в Україні дійсну систему безперервного навчання. Звісно, за умови опрацювання комплексу заходів щодо можливостей підвищення рівня кваліфікації українців продуктивного виробничого віку та підтвердження рівня кваліфікації. Адже в Україні додаткової уваги потребує проблема створення системи навчання протягом усього життя. Знову ж існує можливість звернутися до вже розбалансованої системи підвищення кваліфікації. А враховуючи сучасну практику багатьох країн, важко собі уявити змістові елементи іспитів для можливості роботи іноземця держслужбовцем в Україні — чи стосуватиметься його українська історія та культура, українська мова, правознавство? Однак, ці питання могли б мати краще опрацьовану законодавчу та організаційно-методичну базу в Україні.

З часу набуття незалежності, в Україні дуже слабко розвивалася освітня політика. Освіта ставала заручником політичних процесів, або йшла самопливом. На превеликий жаль, без удаваного оптимізму слід визнати, що сучасна система освіти в Україні орієнтується більше на задоволення потреб інших країн у трудових ресурсах, можливо, свідомо невисокої кваліфікації. Причини цього явища мають як внутрішній, так і зовнішній характер. Єднає їх взаємопов'язаність.

Період суспільної трансформації із середини 90-х років ХХ ст. характеризується різкою зміною суспільних орієнтирів. Незавершеність їх визнання і формування підтверджує упереджене ставлення сучасного українського соціуму до багатьох сторінок історичного минулого України. Також варто враховувати, що напрям руху, внаслідок якого Україна набула незалежності, пов'язаний з розпадом СРСР, а не як результат високого рівня консолідації національних сил, а відтак сформованої національної ідеї. Питання суспільного устрою, ідеології на практиці виявилися більш складними, а між тим, кожна успішна країна нині має чітко визначені власні державні пріоритети. Однак, у 90-х роках система освіти не була важливою складовою розбудови українського суспільства. Очевидно, це і відкрило широкий шлях різного роду "експериментам" державного масштабу в системі освіти.

Зовнішній характер чинників, що підтримують фактичний низький рівень системності української освіти, виявляється у прагненні економік різних країн використовувати більш дешевий трудовий ресурс у процесі розвитку власної економіки. Коли ж звернути детальну увагу на такі країни, то на перший план виходить уважне врахування саме внутрішніх, національних потреб розвитку, бо навіть скорочуючи термін для набуття громадянства, іноземець

може виконувати саме низькокваліфіковану і малооплачувану роботу. В такий спосіб держава створює умови розвитку для своїх громадян.

Отже, в Україні слід змінити систему пріоритетів розвитку, звертаючи більшу увагу на підтримку національних цінностей. Цей процес у жодній країні не обмежується в часі й ресурсах, адже йдеться про існування держави. Найбільше це стосується освіти, бо “країна, яка не вкладає в освіту, програє і через неконкурентоспроможність на зовнішньому ринку, і через незабезпеченість громадянського миру всередині суспільства” [3].

Допоки Україна використовуватиме стратегію гонитви за успішними країнами, доти вона перебуватиме серед останніх. І йдеться не лише про можливість закупівлі певних найновіших технологій. Потрібно за участю провідних вітчизняних установ і науковців розробити стратегічну програму розвитку національної системи освіти. Передусім йдеться про послідовність створення умов для можливості використання здобутих знань в Україні. Ці заходи можуть бути скеровані на:

- трактування ролі людини як суб'єкта діяльності;
- використання можливостей людського капіталу в Україні;
- опрацювання та запровадження поняття національного стандарту освіти;
- формування системи безперервної освіти;
- наближення критеріїв функціонування ринку праці в Україні та системи освіти.

Прагнення враховувати динамічні зміни кон'юнктури попиту та пропозиції на світових ринках праці на шкоду послідовної реалізації інформаційних, освітніх, суспільних, економічних, національних програм може призвести до втрати перспектив розвитку для України та активної участі у світових процесах.

Література

1. *Болонський процес в Україні*: Наук.-метод. зб. Вип. 45, ч. 1 / За ред.: В. Г. Кремень. — К.: Наук.-метод. центр вищ. освіти, 2005.
2. *Головатий М. Ф.* Приватизація духу, або Як нас, українців, намагаються зробити безбатченками // Роль православних духовних цінностей у формуванні національної свідомості та громадянської позиції сучасної молоді: Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 25 берез. 2005 р. — К.: МАУП, 2006.
3. *Громадянське суспільство в сучасній Україні*: специфіка становлення, тенденції розвитку / За заг. ред. Ф. М. Рудича. — К.: Парламентське вид-во, 2006.
4. *Донцов Д.* Де шукати наших історичних традицій? — К.: МАУП, 2005.
5. *Економіка знань: виклики глобалізації та Україна*: Моногр. / Ред.: А. С. Гальчинський, С. В. Львовичкін, В. П. Семиноженко; Нац. ін-т стратег. дослідж. — К., 2004.
6. *Інноваційна стратегія українських реформ* / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. — К.: Знання України, 2002.
7. *Кремень В. Г.* Вища освіта в соціокультурних змінах сучасності // Вища освіта України. — 2007. — № 3.
8. *Кремень В. Г.* Для чого навчання, що не формує особистість? Про функції сучасної освіти в контексті цивілізаційних змін // Дир. шк., ліцею, гімназії. — 2007. — № 3.
9. *Кремень В. Г.* Людина і освіта у вимірах економічної цивілізації // Постметодика. — 2007. — № 1.
10. *Кремень В. Г.* Людиноцентризм в освіті: сучасний напрям розвитку духовності нації // Педагогіка і психологія. — 2006. — № 2.
11. *Кремень В. Г.* Модернізація освіти — важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України // Вісн. НАН України. — 2001. — № 3.
12. *Кремень В. Г.* Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. — К.: Грамота, 2005.
13. *Кремень В. Г.* Якісна освіта в контексті загальноцивілізаційних змін // Педагогіка і психологія. — 2007. — № 2.

14. *Кремень В. Г.* Якісна освіта: сучасні вимоги // Педагогіка і психологія. — 2006. — № 4.
15. *Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: Моногр. / В. П. Андрющенко, І. А. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоєва, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АППН України. — К.: Наук. думка, 2003.*
16. *Семиноженко В. П.* Будущее науки — будущее Украины! // Наука та наукознавство. — 2005. — № 3.
17. *Семиноженко В. П.* Глобалізація і стратегія гуманітарної економіки // Вісн. НАН України. — 2001. — № 4.
18. *Социально-экономические проблемы информационного общества: Моногр. / В. М. Геец, В. Г. Кремень, В. П. Семиноженко, Л. Г. Мельник, А. А. Чухно; Ред.: Мельник. — Сумы: Университет. кн., 2005.*
19. *Пахомов Ю. Н., Крымский С. Б., Паленко Ю. В. и др. / Под ред. Ю. Н. Пахомова. Цивилизационные модели современности и их исторические корни. — К.: Наук. думка, 2002.*